

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра міжнародних відносин і суспільних наук

“ЗАТВЕРДЖУЮ”
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
І.М. Савицька
“ 4 ” червня 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри
міжнародних відносин і суспільних наук
протокол № 9 від 3 травня 2022 р.
в.о. завідувача кафедри
В.В. Стрілець

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП
«Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
С.О. Білан

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ГЛОБАЛЬНІ ТА РЕГІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»;
освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» гуманітарно-педагогічний факультет

Розробник: Хвіст В.О. кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук

Київ – 2022 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Глобальні та регіональні проблеми сучасності

Спеціальність, освітній ступінь, освітня програма		
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітній ступінь	бакалавр	
Освітня програма	«Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота)	-	
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	2022/23	2022/23
Семестр	8-й	8-й
Лекційні заняття	13 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	13 год.	10 год.
Лабораторні заняття	- год.	- год.
Самостійна робота	94 год.	102 год.
Індивідуальні завдання	- год.	- год.
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – самостійної роботи студента –	2 год. 14 год.	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити студентів із особливостями гуманітарного підходу до формування світової політики в новітній; вивчити впливи глобалізаційних процесів на гуманітарну сферу в системі сучасних міжнародних відносин та основні напрями співпраці світової спільноти в означеній галузі; показати роль міжнародних та регіональних організацій: ООН, ЄС, НАТО, СНД, ОБСЄ, Ради Європи та ін. і потенційні перспективи їх розвитку з огляду на проблему гуманізму; виховувати почуття людської гідності, толерантності, поваги до особистості; розвивати вміння аналізувати.

Завдання: комплексне вивчення основних проблемно-теоретичних аспектів світової політики у сфері міжнародної гуманітарної співпраці та законодавчих норм гуманітарної політики; аналіз стратегії й напрямів її реалізації міжнародними та регіональними організаціями: ООН, НАТО, ОБСЄ, ЄС і державами світу; виокремлення проблем, загроз і викликів концептуальним засадам гуманізму в сучасних умовах; розгляд перспектив міжнародної та регіональної співпраці для посилення впливу принципів гуманізму на європейському континенті й у всьому світі.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати:

- зміст понять «гуманізм», «гуманітарна політика», «гуманітарна експертиза політичного рішення», «гуманітарна співпраця» та ін.;
- вирізняти основні види й елементи структурування гуманітарних зв'язків;
- визначати шляхи орієнтації національних політичних систем на гуманітарну проблематику.
- **вміти:** аналізувати сучасну гуманітарну концепцію ООН; роль ОБСЄ, ЄС, НАТО та інших міжнародних організацій у її реалізації; вказати роль України та інших держав; визначати можливості її внеску в процес гуманізації суспільства; вирізняти основні проблеми й перспективи багатосторонньої та двосторонньої гуманітарної співпраці в системі сучасних міжнародних відносин.

Набуття компетентностей:

- *інтегральна компетентність (ІК):*

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- *загальні компетентності (ЗК):*

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, та у розвитку суспільства, техніки і

технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового образу життя.

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

ЗК7. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК8. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК13. Здатність бути критичним і самокритичним.

- спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України.

СК8. Усвідомлення національних інтересів України на міжнародній арені.

СК10. Здатність аналізувати структуру та динаміку міжнародних суспільних комунікацій, виявляти їх вплив на міжнародну систему, державні та суспільні інститути.

СК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Гуманітарний чинник у сучасній міжнародній політиці.

Тема лекційного заняття 1. Теорія, структура, завдання, понятійний апарат навчальної дисципліни.

Гуманізм як теоретико-світоглядна категорія. Формування та утвердження суспільного ідеалу. Поняття: гуманітарна допомога; гуманітарна співпраця; гуманітарний рух; гуманітарна експертиза політичного рішення. Форми гуманітарних зв'язків.

Класифікація гуманітарних зв'язків на основі різноякісних ознак. Внутрішня і зовнішня гуманітарна діяльність країни. Зовнішні гуманітарні зв'язки та їх форми: гуманітарне співробітництво між країнами, міжнародні гуманітарні акції, гуманітарні процеси, гуманітарні явища, гуманітарна допомога тощо.

Гуманітарна політика як національний чинник у світовій політиці. Методологічна концепція гуманітарної політики та гуманітарних зв'язків окремо взятої держави, регіону і світу в цілому. Зміна системи соціально-значущих цінностей в умовах глобалізації. Методи і методика дослідження гуманітарної діяльності держави.

Тема лекційного заняття 2. Гуманітарне спрямування діяльності ООН.

Зміна системи соціально-значущих цінностей в умовах глобалізації. Гуманітарна концепція ООН. Загальна декларація прав людини і громадянина (1948 р.) про гуманітарну політику. Декларація прав дитини. Спеціалізовані установи, що формують гуманітарну політику ООН. Гуманітарні катастрофи: суть та шляхи розв'язання. Концепція «гуманітарної інтервенції» в діяльності ООН. Сучасні гуманітарні проекти і миротворча діяльність ООН, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, участь у них України.

Тема лекційного заняття 3. Гуманітарна складова в діяльності НАТО.

«Західна» система цінностей: глобалізаційні тенденції (орієнтація на приватну ініціативу, індивідуалізм, приватну власність, захист прав людини, демократичний ідеал, громадянське суспільство). Основні напрями співробітництва НАТО зі світовою спільнотою у невійськовій сфері. Роль НАТО у реагуванні на катастрофи. Надання допомоги під час ліквідації наслідків катастроф. Функціонування Євроатлантичного центру координації реагування на катастрофи (ЄАЦКРК).

Науково-технологічна політика та освітні програми. Суть та реалізація проектів: «Наукові стипендії», «Гранти для спільних науково-технічних проектів», «Підтримка дослідницької інфраструктури», «Наука заради миру», «Безпека через науку». Гуманітарна співпраця в рамках Альянсу.

Надання допомоги поза межами країн НАТО. Взаємодія України з Радою північноатлантичного співробітництва та країнами-учасницями програми «Партнерство заради миру».

Тема лекційного заняття 4. Сучасні загрози та виклики, інструменти реалізації гуманітарної політики.

Загострення політичної ситуації в Україні та світі. Гуманітаризація – як тенденція і зміст сучасних глобальних суспільних процесів. Суть гуманітарно-інформаційних технологій. Міжнародні і національні інформаційно-гуманітарні кордони. Закріплення позицій громадянської дипломатії у світовій ієрархії інформаційного суспільства. Гуманітарний авторитет країни.

Гуманітарний вектор політичного реформування. Взаємозв'язок інституційно-правової та громадянської складових у процесі трансформації політичної системи. Гуманітарний характер вирішення важливих суспільних проблем (економічних, політичних, екологічних та ін.). Запровадження національної інфраструктури гуманітарного топ-менеджменту. Утвердження національно-культурної ідентичності. Формування інформаційно-культурного середовища. Концептуальне переосмислення національного політичного світогляду та спрямування вектору політичного реформування у вимір сучасних гуманітарних вимог.

Толерантність – шлях до стабільності і духовного плюралізму. Конфесійні суперечності та підвищення рівня релігійної толерантності. Гуманітарний аспект соціального захисту. Гуманітарний формат національного реформування. Стратегія гуманітарного розвитку України – відповідь на виклики сучасності. Значення досвіду та гуманітарного співробітництва України з країнами Центрально-Східної Європи і світу для подолання загроз і викликів сучасності.

Змістовий модуль 2.

Гуманітарний чинник у європейській політиці.

Тема лекційного заняття 1. Гуманітарна політика Європейського Союзу.

Законодавча база та механізм реалізації гуманітарної політики ЄС. Основні напрямки гуманітарної політики ЄС: сфера захисту прав людини, ЗМІ, охорона навколишнього середовища. Інструменти і документи ЄС, що закріплюють права людини. Концепція ЄС «Європейська ініціатива в галузі демократії і прав людини» (ЄІДПЛ): мета, завдання та шляхи реалізації.

Благодійна діяльність ЄС та гуманітарна допомога. Функції Бюро гуманітарної допомоги (ЕЧНО). Охорона навколишнього середовища в контексті діяльності ЄС; запровадження проекту «LIFE». Проект «ЗМІ за демократію».

Мова як чинник національної ідентифікації і консолідації держав-членів ЄС. Освітньо-наукові та молодіжні програми ЄС як основа розвитку європейської молоді. Європейські програми у сфері освіти: «Сократ», «Леонардо да Вінчі», «Еразмус Мундус», «Темпус», «Програма «Жан Моне – Розуміння Європейської Інтеграції». Молодіжні програми ЄС: «Молодь», «Молодь в дії» у сфері гуманітарних відносин.

Тема лекційного заняття 2.

Середовище гуманітарної взаємодії держав-членів СНД.

Характер гуманітарних зв'язків у СНД. Ідеологічний комплекс у діяльності міждержавних інститутів. Договір про створення Міжнародного фонду гуманітарного співробітництва. Співпраця в галузі охорони навколишнього середовища. Функціонування Комітету з питань охорони здоров'я. Співробітництво за проектом «Фармспівдружність».

Стабілізація наукового потенціалу (кін. ХХ – поч. ХХІ ст.). Група вивчення розвитку освіти в країнах СНД. Умови, принципи, основні напрями і етапи формування єдиного освітнього простору. Увага до питань розробки Міждержавного класифікатора професій робітників і посад службовців. Особливості розбудови громадянського суспільства, економічних і політичних реформ, відродження культури держав-членів СНД. Проблеми розвитку гуманітарної співпраці в СНД. Вплив кризи в українсько-російських відносинах (2014-2015рр.) на гуманітарну взаємодію держав-членів СНД.

Тема лекційного заняття 3. Гуманітарна політика держави в контексті сучасних міжнародних відносин.

Поняття гуманітарної політики держави, її основні форми і види. Сутність і зміст гуманітарної політики в сучасних умовах. Необхідністю переосмислення національного політичного світогляду, освоєння нових універсальних політичних цінностей, політичного реформування у вимір сучасних гуманітарних вимог. Зміцнення і розвиток національно-державної ідентичності. Класифікація держав світу, Європи і країн регіону за принципами реалізації внутрішньої гуманітарної політики. Громадянське суспільство: сутність, правові норми, співвідношення загальнонаціональних інтересів, інтересів держави, окремих осіб та їх угруповань. Необхідність переосмислення національного політичного світогляду, освоєння нових універсальних політичних цінностей, політичного реформування у вимір сучасних гуманітарних вимог. Розвиток народної освіти як один із напрямків гуманітарної політики. Охорона здоров'я, фізичне виховання та спорт як сфери гуманітарних відносин. Культура – вагома складова гуманітарної політики.

Наслідки реалізації гуманітарної політики держави. Гуманітарна співпраця між країнами. Роль мовного фактору в аспекті формування національної самосвідомості. Гармонізація державно-церковних і міжконфесійних відносин. Роль міжнародних та регіональних організацій у системі реалізації гуманітарної політики. Регіональні гуманітарні проекти та участь у них України.

Тема лекційного заняття 4. Гуманітарна політика України.

Гуманітарна політика України як чинник успішного суспільного розвитку держави. Стратегія гуманітарного розвитку України – завдання гуманітарної політики та нова модель управління, відповідь на виклики сучасності. Консолідуючий потенціал державотворення. Політична культура. Ефективна національна ідеологія. Визначальні принципи та Концепція гуманітарного розвитку України. Основні завдання у сфері гармонізації людського і природного середовища. Створення умов для гідної результативної праці. Удосконалення

соціальної сфери. Стимулювання процесу залучення в Україну інвестицій на розв'язання гуманітарних проблем.

Девальвація національних традицій в освіті, науці, вихованні як шлях до утвердження споживацького способу життя, тотальної комерціалізації суспільних сфер, відчуження індивіда і держави та причина спорадичності політичних процесів, затяжних кризових явищ в економіці, недовіра системи соціального захисту громадян тощо. Необхідність всебічного розвитку творчого інтелекту – стратегічний ресурс національного, соціального та економічного розвитку. Гендерна рівновага та гендерна демократія як невід'ємний чинник сталого розвитку суспільства та гарантія соціального прогресу.

Участь України в гуманітарних проєктах і миротворчих акціях. Культурне співробітництво України на двосторонньому та багатосторонньому рівнях. Адаптація міжнародного досвіду для розв'язання проблем гуманітарного розвитку.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усьог о	у тому числі					ус ь о го	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Гуманітарний чинник у сучасній міжнародній політиці.												
Тема 1. Теорія, структура, завдання, понятійний апарат навчальної дисципліни.	12	2				10	16	2				14
Тема 2. Гуманітарне спрямування діяльності ООН та інструменти її реалізації.	15	1	2			12	16	2				14
Тема 3. Гуманітарна складова в діяльності НАТО.	15	1	2			12	16		2			14
Тема 4. Сучасні загрози та виклики, інструменти реалізації гуманітарної політики.	17	2	2			13	12					12
Разом за змістовим модулем 1	59	6	6			47	60	4	2			54
Змістовий модуль 2. Гуманітарний чинник у європейській політиці.												
Тема 1. Гуманітарна політика Європейського Союзу.	13	1	1			11	16	2	2			12
Тема 2. Середовище гуманітарної взаємодії держав-членів СНД.	13	1	1			11	14		2			12
Тема 3. Гуманітарна політика держави в контексті сучасних міжнародних відносин.	16	2	2			12	14		2			12
Тема 4. Гуманітарна політика України.	19	3	3			13	16	2	2			12
Разом за змістовим модулем 2	61	7	7			47	60	4	8			48
Усього годин	120	13	13			94	120	8	10			102
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в робочому навчальному плані)		-	-	-		-		-	-	-		-
Усього годин	120	13	13			94	120	8	10			102

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Гуманітарне спрямування діяльності ООН.	3
2	Гуманітарна складова в діяльності НАТО.	2
3	Гуманітарна політика Європейського Союзу.	2
4	Середовище гуманітарної взаємодії держав-членів СНД.	2
5	Гуманітарна політика держави в контексті сучасних міжнародних відносин.	2
6	Гуманітарна політика України.	2
	Разом	13

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

Перелік питань для підготовки до іспиту з дисципліни у II семестрі

1. Поняття «гуманізм» як теоретико-світоглядна категорія і специфіка його використання у вивченні означеного курсу.
2. Поняття «гуманітарна допомога» і специфіка його використання у вивченні означеного курсу.
3. Поняття «гуманітарна співпраця» і специфіка його використання у вивченні означеного курсу.
4. Поняття «гуманітарний рух» і специфіка його використання у вивченні означеного курсу.
5. Поняття гуманітарна експертиза політичного рішення і специфіка його використання у вивченні означеного курсу.
6. Форми гуманітарних зв'язків.
7. Гуманітарна концепція ООН.
8. Загальна декларація прав людини і громадянина (1948 р.).
9. Спеціалізовані установи, що формують гуманітарну політику ООН.
10. Гуманітарні катастрофи: суть та шляхи розв'язання.
11. Концепція «гуманітарної інтервенції» в діяльності ООН.
12. Законодавча база гуманітарної політики ЄС.
13. Програма ЄС «Європейська ініціатива в галузі демократії і прав.
14. Молодіжні програми ЄС у сфері гуманітарних відносин.
15. Наукові та освітні програми НАТО.
16. Гуманітарна співпраця в рамках НАТО.
17. Характер гуманітарних зв'язків у СНД.
18. Договір про створення Міжнародного фонду гуманітарного співробітництва.
19. Проблеми розвитку гуманітарної співпраці в СНД.
20. Сутність і зміст гуманітарної політики в сучасних умовах.
21. Розвиток народної освіти як один із напрямків гуманітарної політики.
22. Охорона здоров'я, фізичне виховання та спорт як сфери гуманітарних відносин.
23. Культура – вагома складова гуманітарної політики.
24. Гуманітарна політика України як чинник успішного суспільного розвитку держави.

25. Концепція гуманітарного розвитку України.
26. Участь України в гуманітарних проектах і миротворчих акціях.
27. Культурне співробітництво України на двосторонньому та багатосторонньому рівнях.

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Структура, завдання, понятійний апарат навчальної дисципліни.	10
2	Гуманітарне спрямування діяльності ООН та інструменти її реалізації.	12
3	Гуманітарна складова в діяльності НАТО.	12
4	Сучасні загрози та виклики, інструменти реалізації гуманітарної політики.	13
5	Гуманітарна політика Європейського Союзу.	11
6	Середовище гуманітарної взаємодії держав-членів СНД.	11
7	Гуманітарна політика держави в контексті сучасних міжнародних відносин.	12
8	Гуманітарна політика України.	13
	Разом	94

6. Методи навчання

У навчальному процесі використовувалися різноманітні форми та методи роботи: читання лекцій, проведення семінарських та практичних занять, письмовий контроль у формі тестування та розгорнутих відповідей, організація самостійної роботи студентів під керівництвом викладача, керівництво та контроль за виконанням творчих завдань, заохочення студентів до дискусій із проблемних питань, що виносяться на розгляд в плані практичних занять, відвідування музеїв тощо.

7. Форми контролю

Перевірка рівня засвоєння знань студентів здійснювалася за допомогою завдань для проведення модульно-рейтингового (тематичного, проміжного та підсумкового) контролю знань з дисципліни «Глобальні та регіональні проблеми сучасності»; завдань для проведення контролю знань з питань, винесених на самостійну роботу студента; тестових завдань різного рівня складності та відкритих завдань для контролю знань з усіх тем курсу, передбачених типовою програмою та робочою навчальною програмою.

8. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання студента відбувається згідно положення «Про екзамени та заліки у НУБіП України» від 25.09.2019 р. протокол № 2.

Рейтинг здобувача	Оцінка національна
--------------------------	---------------------------

вищої освіти, бали	за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{нр}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$.

9. Методичне забезпечення

1. Раєвич Т. І. Гуманітарні зв'язки України з країнами регіону: навч.-метод. комп. дисц. / Т. І. Раєвич. – Луцьк: РВВ «Вежа», 2011. – 42 с.

10. Рекомендована література

1. Актуальні проблеми сучасного економіко-гуманітарного дискурсу в Україні [Текст] : матеріали II Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., 27 квіт. 2018 р., м. Кривий Ріг / Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського [та ін.]. - Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2018. - 250 с.
2. Афонін Е. Об'єднана Європа: соціокультурні кордони / Е. Афонін., О.Бандурка, А. Мартинов. Глобальні проблеми сучасності: соціально-історичний аналіз. – К. : Вища школа, 2002. – С. 161–167.
3. Бжезінський З. Велика Шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи [Текст] / З. Бжезінський ; пер. з англ. О. Фешовець. - Л. ; Івано-Франківськ : [б.в.] : Лілея-НВ, 2000. - 236 с.
4. Вступ до політології: Екскурс в історію правничо-політичної думки / За ред. В. Скиби, В. Горбатенька, В. Туренка. – К.: Вища школа, 1996.– 105 с.
5. Економіко-гуманітарні проблеми сьогодення [Текст] : зб. матеріалів I Всеукр. наук.-практ. конф., 17-18 жовт. 2019 р. / Донбас. нац. акад. буд-ва і архітектури. - Краматорськ : ДонНАБА, 2019. - Вип. 2, Секція 3 : Сучасні проблеми сталого розвитку держави на засадах удосконалення механізмів управління економікою / [відп. ред. О. В. Долгальова] ; Донбас. нац. акад. буд-ва і архітектури, Екон.-гуманітар. ф-т, Каф. менеджменту. - 2019. - 99 с.
6. Європейське кіно в цифрах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.budobs.org/eunews..>
7. Європейський Союз. Консолідовані договори / За ред. В. Муравйова. – 1999. – К.: Видавництво «Port-Royal». – 206 с.
8. Жулинський М. Стратегія розвитку гуманітарної політики України в ХХІ столітті – К.: Знання, 2006. – 323 с.
9. Ковальов О. Гуманітарна політика України – її сьогодення та шляхи розвитку. – Л.: Віче, 2007. – 340 с.
10. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі [Текст] : монографія / [Д. А. Антонюк та ін.]; за заг. ред. Анатолія Мокія ; НАН України, ДУ «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України». - Львів : Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України, 2019. - 871 с.
11. Культурні столиці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.budobs.org/eucapital.htm>.
12. Культурологія: Навч. посібник / За ред. В. Бокань. – К.: МАУП, 2000. – 136 с.
13. Лекції з історії світової культури: Навчальний посібник. / За ред. В. Полікарпової. – К.: Товариство «Знання», КОО, 2002. – 356 с.
14. Основні положення Концепції гуманітарного розвитку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com.ua/webhp?sourceid=chrome-instant&ion=1&espv=2&ie=UTF-8#q=%D0%B3%D1%83%>
15. Політологічний енциклопедичний словник: навчальний посібник /. За ред. Ю. Шемшушенко, В. Бабкін. – Київ.: Генеза, 1997. – 400 с.

16. Поняття гуманітарних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Право Європейського Союзу. Загальна частина / За ред. В. Опришка, А. Омельченка, А. Фастовеця – К.: КНЕУ, 2002. – 460 с.
17. Применко О. Навчальна програма / О. Применко. Навчальна програма дисципліни «Гуманітарний чинник у світовій політиці» (для бакалаврів). – К. : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. – 15 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://library.iapm.edu.ua/metod_disc/pdf/4915.pdf
18. Проект Постанови про питання участі України в Співдружності Незалежних Держав 1015 від 27.11.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52424
19. Раєвич Т. Засади гуманітарної політики незалежної України / Т. Раєвич, М. Процун // Науковий вісник Волинського. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Серія: Міжнародні відносини, 2010. – №26. – С. 100-105.
20. Регіональні геоекологічні проблеми: сучасний стан та шляхи їх вирішення [Текст] : зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (Рівне, 20-22 жовт. 2016 р.) / Рівнен. держ. гуманітар. ун-т, [Каф. екології, географії та туризму]; [редкол.: Лико Д. В. (голов. ред.) та ін.]. - Рівне : О. Зень [вид.], 2016. - 148 с.
21. Семиноженко В. Гуманітарні вектори національного розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.semynozhenko.net/documents/5/>
22. Скуратівський В. Гуманітарна політика в Україні. / В. Скуратівський, В. Трощинський, С.Чукот. – К.: УАДУ, «Міленіум», 2005. – 246с.
23. Смит Бернард. Исследовательская деятельность Европейского Союза в области культурного Наследия [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minervaplus.ru/publish/o01-г>.
24. Снігир О. Національний інтерес європейських держав як стимул до об'єднання Європи / О.Снігир. // Україна: крок у ХХІ ст.: соціально-політичний аналіз. – Київ – Луцьк, 2002. – С 227–243.
25. Стратегія гуманітарного розвитку України – відповідь на виклики сучасності. Круглий стіл [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/855/>
26. Танюк Л. Культура як інтеграція. / Л. Танюк. // Українська культура. – 2003. – №9. – С. 3–5.
27. Танюк Л. Нова зустріч на старій спіралі: [українсько-польські культурні відносини]. / Л. Танюк. // Культура і життя. – 2004. – №22.
28. Територіальний розвиток і регіональна політика. Виклики та пріоритети сталого ендегенного зростання регіонів України в умовах сучасних реформ [Текст] : наук. доп. / [Беновська Л. Я. та ін. ; під наук. керівництвом Кравціва В. С., Сторонянської І. З.] ; НАН України, Держ. установа «Ін-т регіон. дослідж. ім. М. І. Долішнього НАН України». - Львів: 2018. – 148 с.
29. Томенко М. «Ми жили формально в українській державі, але з ідеологічною начинкою «російського світу». – Високий замок. – 24 жовтня 2014 року./ М. Томенко. – // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wz.lviv.ua/interview/129034>

30. Томенко М. Гуманітарна політика в контексті європейської стратегії України. / М. Томенко. // Політика і час. – 2008.
31. Томенко М. Нова гуманітарна стратегія України повинна ставити в основу якість життя людини 30-04-2014 / М. Томенко // [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://tomenko.ua/komentari/mykola-tomenko-nova-humanitarna-stratehiya-ukrajiny-povynna-stavyty-v-osnovuyakist-zhyttya-lyudyny/>
32. Українська та зарубіжна культура: Курс лекцій / За ред. М.В. Кордона. – К.: ЦУЛ, 2002. – 508 с.
33. Український вибір: політичні системи ХХ століття і пошук власної моделі суспільного розвитку / В.Ф.Солдатенко (керівник). – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 576 с.
34. Федорук О. Гуманітарна політика України: методологічні, правові та економічні засади / О. Федорук. // Політика і час. – 2009. – № 3. – С. 17-19.
35. Чикаленко Л. О. Стан та перспективи гуманітарної політики України./Л., Чикаленко, О. Васильєв // Політична думка. – 2009. – № 9. – С. 14-16.
36. Шкумбатюк К. Гуманітарна політика України: державний механізм реалізації / К. Шкумбатюк. – К. : Вища школа, 2008. – 323 с.

11. Інформаційні ресурси

1. www.mfa.gov.ua
2. www.mid.ru
3. www.eu.com
4. www.kremlin.ru
5. www.day.kiev.ua
6. www.dzerkalo.kiev.ua
7. www.un.org
8. www.gazetasng.ru
9. www.gazeta.ru
10. www.interfax.ua
11. www.yuschenko.com
12. www.rada.ua
13. www.kmu.gov.ua